

ДЕВИНА (ДЕВНЯ) ВЪРХУ ГЕОГРАФСКИ КАРТИ ОТ XVII – XIX ВЕК

В края на XVII век върху западноевропейските географски карти, представящи европейските владения на Османската империя, се появяват нови имена на градове, села, планини, реки и пътища. Едно от тези нови имена е Девина (Девня). Името на селището, във вариантите – Devina, Dewina, Dewna, Dovino, Divina, Divino, Devna, Девна, се среща върху френски, холандски, немски, австрийски, белгийски, италиански, гръцки, английски, руски и български географски карти. Почти на всички карти е представено и Девненското езеро (Lacus Divinus, Lac. Devina, Devna See), разделено на две с провлак (или като едно цяло).

Ранното появяване на Девина (Девня) върху западноевропейските географски карти е свързано с нейното местоположение – на пътя между Варна и Шумен. Варна е най-голямото пристанище по западния бряг на Черно море, а Шумен – крепост със стратегическо значение, защитаваща пътя към столицата на Османската империя – Истанбул (Цариград). В Девина, на един ден преход от Варна, спират и ношуват пътешественици, дипломати и офицери преди да продължат пътя си на запад – към Шумен и Русчук (Русе), и оттам по Дунава за Виена и Западна Европа (или обратно – от Западна Европа през Варна към Истанбул).

Представени са 50 западноевропейски, една гръцка (на Ригас Велестинлис), една руска (на генерал Александър Хатов) и една българска (на Александър Хаджи Русет), географски карти, съдържащи името на Девина (Девня). Първата е на френския картограф Пиер дю Вал, издадена през 1684 г., а последната – на австрийския картограф Феликс Каниц от 1880 г. Картите са представени с отсечки (фрагменти) с името на Девина (Девня). Те са придружени с кратки сведения за авторите, наименованието на картата (картите) и годината на нейното издаване, както и бележки за представянето на Девина (Девня).

Оригиналите на картите се съхраняват в архиви, библиотеки и музеи в цял свят – David Rumsey Map Collection, Huntington Digital Library, Yale University Library, Gallica – Bibliothèque nationale de France, University of Melbourne Library, Moravská zemská knihovna v Brně, Rijksuniversiteit Groningen, Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – София, Държавна агенция „Архиви“ – София и другаде.

1. КАРТА НА ПИЕР ДЮ ВАЛ – 1684 ГОДИНА

Пиер дю Вал (Pierre Duval, 1619–1683) е френски географ, картограф и издател, роден в Абевил (северна Франция), но работил в Париж заедно със своя чичо Никола Сансон. От 1650 г. Пиер дю Вал е редовен кралски географ (Geographe Ordinaire du Roy). През 1682 г. издава световен атлас “La Geographie Universelle”^{*}.

Фрагмент от картата на Пиер дю Вал – 1684 г.

През 1684 г.** вдовицата на Пиер дю Вал – Мари Десмаретц (Marie Desmaretz) издава в Париж картата „Великото кралство Унгария, което днес е Северна Турция в Европа, където са Унгария, Сърбия, България, Романия“ (Le grand royaume de Hongrie qui est aujourd'huy la Turquie septentrionale en Europa, où sont la Hongrie, la Transilvanie, la Valachie, la Moldavie, la Bosnie, la Serbie, la Bulgarie, la Romanie et avecque les routes de Vienne et de Raguse à Constantinople / par P. Du Val, Geographe du Roy, 1684). Картата е печатна, неоцветена и има размери 53,5 x 39 см.

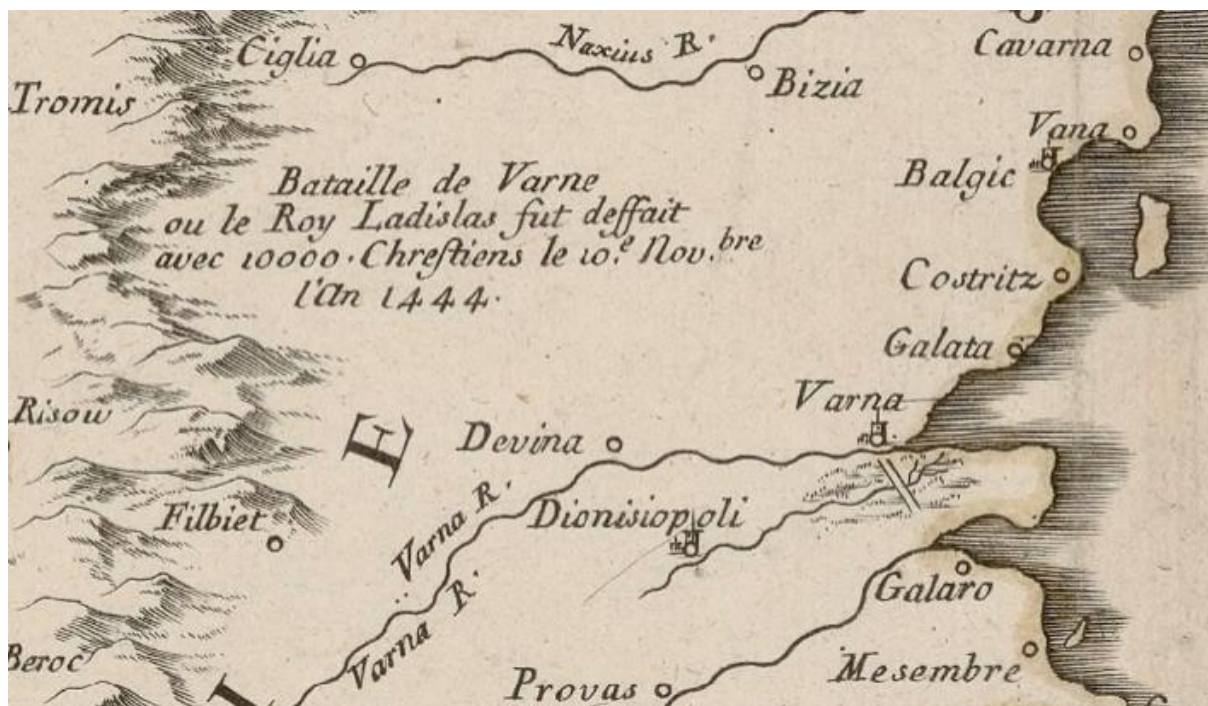
Върху картата на Пиер дю Вал за първи път в западноевропейската картография е означено и селището Devina (Девня). То е представено на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се в Черно море (Mer Noire autrefois Pont Euxin) при Варненския залив. На юг от Девненските езера е изобразена безименна река, на левия бряг, на която е означено Dionisopolis (Дионисополис / Балчик).

* Tooley's Dictionary of Mapmakers, Revised Edition A-D, Volume I, Map Collector Publications in association with Richard Arkway Inc, Tring Hertfordshire, 1999, p. 406–407.

** Картата е преиздана и през 1687 г.

2. КАРТА НА НИКОЛА ДЕ ФЕР – 1687 ГОДИНА

Никола де Фер (Nicolas de Fer, 1646–1720) е френски гравьор, географ и картограф при Кралския двор. През 1687 г. издава в Париж картата “Le Cours du Danube et des rivières qui s'y déchargent, où se trouvent les Frontières des Empires d'Allemagne et de Turquie.

Фрагмент от картата на Никола де Фер – 1687 г.

Basse partie du Cours du Danube où se trouvent la Moldavie, la Valachie, le Budziac, la Bulgarie et partie de Romanie / Dressée sur les Memoires de Birken, Wischer, Willius, Brown, &c. Et sur les Relations les plus nouvelles. Par N. de Fer”. Тя е печатна, нецветена и има размери 145 x 76 см и мащаб 1:1 710 000.

На картата е представена и Devina (Девня). Тя е означена на левия бряг на река Варна (Varna R.), вливаща се във Варненския залив. На левия бряг на къса безименна река, устието, на която се губи в блатата на юг от Варна, е представен Dionisoroli (Дионисополис / Балчик). Това е една от малкото карти, на която Девненските езера не са означени.

3. КАРТА НА ГЕРАРД И ЛЕОНАРД ФАЛК – 1702 ГОДИНА

Картата има заглавие „България и Романия (Румелия), разделени на санджаки“ (Bulgaria et Romania: divisa in singulares sangiacatus Silistriam, Nicopolin, Bodinum, Sardiam, Bysantium, Kirkeliam et Gallipolin, una cum finitimis regionibus Valachia, Servia etc. / per Ger. et Leon. Valk). Тя е работа на холандските гравьори и картографи, баща и син, Герард и Леонард Фалк (Gerard Valk, 1652–1726; Leonard Valk, 1680–1729)*. Картата представя Долния Дунав, Южна Румъния, България, Северна Гърция и Европейска Турция. Издадена е на латински език в Амстердам през 1702 г. Картата е с размери 59,2 x 49,2 см, мащаб 1:1 900 000 и скала в унгарски и германски мили.

Фрагмент от картата на Герард и Леонард Фалк – 1702 г.

Върху картата е означено и селището Devina (Девня) – на северозапад от Varna (Варна), на левия бряг на безименна река [Devina]**, вливаща се в Черно море (Nigrum Pontus Euxinus). Реката е представена на север от Девненските езера (Devina Lac.). На запад от тях, на левия бряг на безименна река, е представен Dionisiopoli (Dionisiopolis), на мястото на римския и ранновизантийски Marcianopol / Marcianopolis. На брега на Черно море, на север от Варна, са представени и Castriz (Кестрич / Виница) и Balgic (Балчик). Варненският залив е обозначен с Golfo della Varna.

Картата има няколко издания – 1690, 1702, 1710 и 1720 г. Тя е включена и в „Атлас на света“ (Atlas contractus), издаден в Амстердам през 1720 г.

* Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 634.

** Името на река Девина (fiume Devina) срещаме през 1605 г. у Джакомо ди Пиетро Лукарич (Giacomo di Pietro Luccari) от Пагуза (Дубровник), и през 1640 г. – у епископ Петър Богдан (Copioso ristretto de gli Annali di Rausa. Libri quattro di Giacomo di Pietre Luccari. In Venetia, Ad instantia di Antonio Leonardi, 1605, p. 94; Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799. Collegit et digessit P. Fr. Eusebius Fermendžiu, ordinis s. Francisci, provinciae s. Joannis Capistrani, Sacerdos. – Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Volumen decimum octavum. Zagrabiae, Ex officina societatis typographicae, 1887, p. 77).

4. КАРТА НА ОТЕЦ ПЛАЦИД – 1691 ГОДИНА

Отец Плацид (Per Placide de Sainte-Hélène, 1648–1734) е френски картограф, брат на Пиер дю Вал, монах от ордена на Отците Августинци. След смъртта на брат си той компилира и редактира негови карти и през 1714 г. издава в Париж свой атлас*.

Фрагмент от картата на отец Платид – 1691 г.

През 1691 г.** отец Платид, издава картата “Le Royaume De Hongrie Dedié a Monseigneur le Dauphin Par son tres humble, tres obeissant & tres fidele serviteur, le P. Placide, Augustin déchaussé, Geographe du Roy; C. Berey sculp”. На нея е представена и Девина (Девня) – на левия бряг на безименна река, вливаща се в Черно море. На юг от Варна, доста неточно, са представени и Девненските езера (Lac Divin), без връзка с морето.

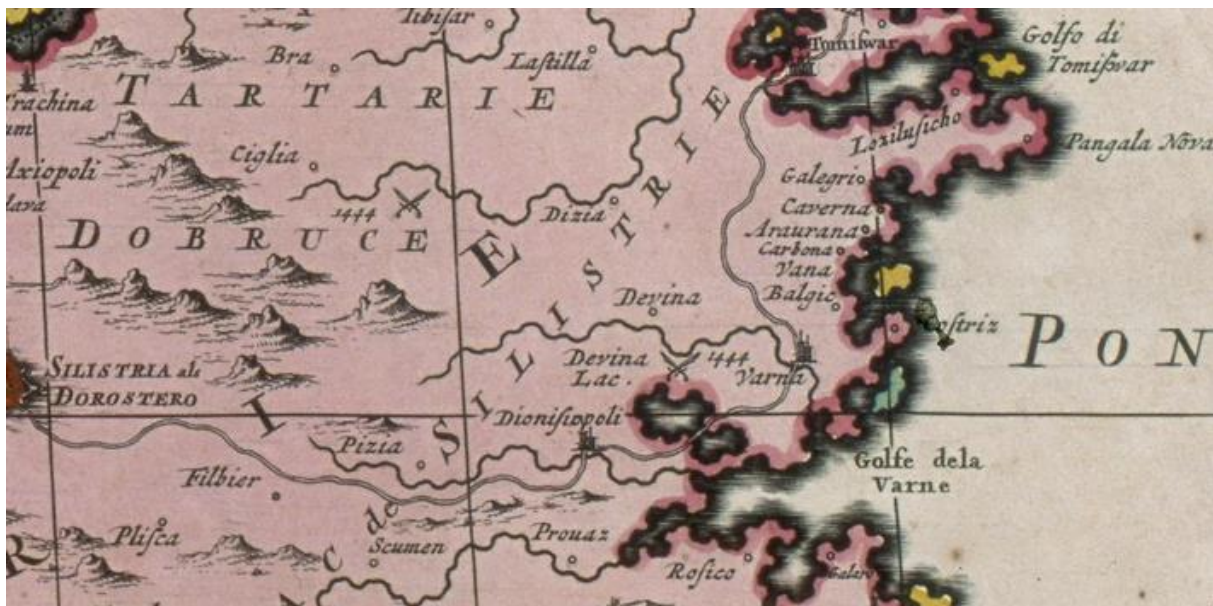
* Leo Bagrow. History of Cartography. Revised and Enlarged by R. A. Skelton, Enlarged Second Edition. Reprinted in 2010 and Transaction Publishers New Brunswick, NJ (U.S.A.), London (U.K.), p. 265.

** Картата е преиздадена и през 1702 г. (Mer Noire ou Maieure, Pont Euxin.).

5. КАРТИ НА НИКОЛАС САНСОН – 1708 ГОДИНА

Картата на френския географ и картограф Николас Сансон (Nicolas Sanson, 1600–1667)* е озаглавена „Театър на войната в Унгария, Трансилвания и т. н.“ (Le Royaume de Hongrie Partie Orientale dela Hongrie; Théâtre de la guerre en Hongarie, Transilvanie &c.: dressé sur les memoires les plus recens / par Mr. Sanson. A Amsterdam: chez Pierre Mortier. Avec Privilegie).

Тя е с размери 97 x 61 см, ръчно оцветена и има мащаб около 1:1 330 000 и скала във френски, немски, унгарски и полски лиги. След смъртта на Николас Сансон картата е преиздавана на няколко пъти – 1696, 1700, 1708, 1717 г. (тя е част и от „Нов Атлас“ издаден от Пиер Мортие (Atlas nouveau contenant toutes les parties du monde ou sont exactement remarqués les Empires, Monarchies Royaumes, Etats Republicques & Peuples qui

Фрагмент от картата на Николас Сансон “Théâtre de la guerre en Hongrie” – издадена от Алексис Юбер Жайо през 1708 г.

sy trouvent à present. Par le Sr Sanson geographe ordinaire du Roy. A Amsterdam: chez Pierre Mortier, 1708).

Картата илюстрира повратен момент в европейската история – Голямата турска война от 1683–1699 г. (серия от военни конфликти между Османската империя и някои европейски страни, обединени в Свещена лига).

На картата на Николас Сансон е означена и Devina (Девня). Селището е представено (със знак за село) на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се във Варненския залив (на същата река, навътре в сушата, е представена и Варна). На северния бряг на Девненските езера е представен знак за битката при Варна на полско-унгарския крал Владислав III Ягело с турските войски на султан Мурад II, на 10 ноември 1444 г. На югозапад от Девненските езера (Devina Lac.) е представен Dionisiopoli (Дионисополис) – на мястото на античния Марцианопол (Marsianopolis). През провлака между двете езера минава важен път, свързващ Tomiswar (дн. Констанца) с Варна (Varna) и Силистра (Silistria als Dorostero).

Картите на Николас Сансон били популярни в продължение на много години и са преиздавани от Ковенс и Мортие (Johannes Covens I, 1697–1774), Cornelis Mortier, 1699–1783). През 1708 г. в Париж и Амстердам Алексис Юбер Жайо** и Пиер Мортие (Pieter Mortier, 1661–1711), издават атласа “Atlas Nouveau Contenant Toutes Les Parties du Monde”. В него е включена картата на Николас Сансон “Le Cours du Danvbe depuis sa source iusqu’a ses embouchures. Dresse sur les mémoires les plus nouveaux du p. Coronelli et autres. Par le sr. Sanson géographe du Roy”***. На картата (119 x 59 см, мащаб 1:2 000 000) е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на левия бряг на река Varna Riv., вливаща се в Черно море (Pont Euxin / La Mer Noire) при Варна (Varne).

Фрагмент от картата на Николас Сансон “Le Cours du Danvbe” – издадена от Алексис Юбер Жайо през 1708 г.

* Tooley’s Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 558.

** Алексис Юбер Жайо (Alexis Hubert Jaillot, 1632–1712) е френски кралски географ и издател.

*** Картата “Le Cours du Danvbe” е публикувана и в “Atlas Nouveau” на Алексис Юбер Жайо, издаден в Париж през 1693 г.

6. КАРТА НА ЙОХАНЕС ВАН КОЙЛЕН – 1695 ГОДИНА

Йоханес ван Койлен (Johannes van Keulen, 1654–1715) е холандски картограф и издател на морски карти и атласи*.

През 1695 г. Йоханес ван Койлен издава картата “Nieuwe paskaart van de geheele Swarte Zee” (Нова карта на Черно море)**. Тя има размери 57 x 100 см.

На картата е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на запад от Варна (Varna), на левия бряг на къса река, вливаща се във Варненския залив (Golfo dela Varna). Девненските езера (Devina Lac.), с провлак помежду им, са представени сравнително правилно – на югозапад от Варна.

* Tooley’s Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 351–353.

Фрагмент от картата на Йоханес ван Койлен – 1695 г.

** Картата е преиздадена и през 1715 г.

7. КАРТА НА ТЕОДОР ДАНКЕРТС – 1696 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Теодор Данкерцс – 1696 г.

Теодор Данкерцс (Theodorus Danckerts, 1663–1727), е холандски картограф и издател (от картографската фамилия Данкерцс), работил в Амстердам. След смъртта му през

1727 г. медните плаки са били продадени на R. & J. Ottens, които ги публикували с техните имена. Картата на Данкертс е със заглавие: “Exactissima Totius Danubii Fluvii Tabula et minores in eum influentes Fluvii cum Omnibus adjantibus Regionibus Per T. Danckerts Amstelodami cum Privilegio”. Картата е издадена на латински и има размери 51 x 58 см, и мащаб 1:1 900 000.

На картата е представена и Девина. Селището е отбелязано на запад-северозапад от Варна (Varna), на левия бряг на река Варна (Varna R.), вливаща се в Черно море (южно от Галата). Варна е ситуирана навътре в сушата и е отбелязана със знак за крепост. Девненските езера (Devina Lac.) са представени на югозапад от Варна, в близост до морето.

8. КАРТА НА НИКОЛАУС ВИСШЕР – 1698 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Николаус Висшер – 1698 г.

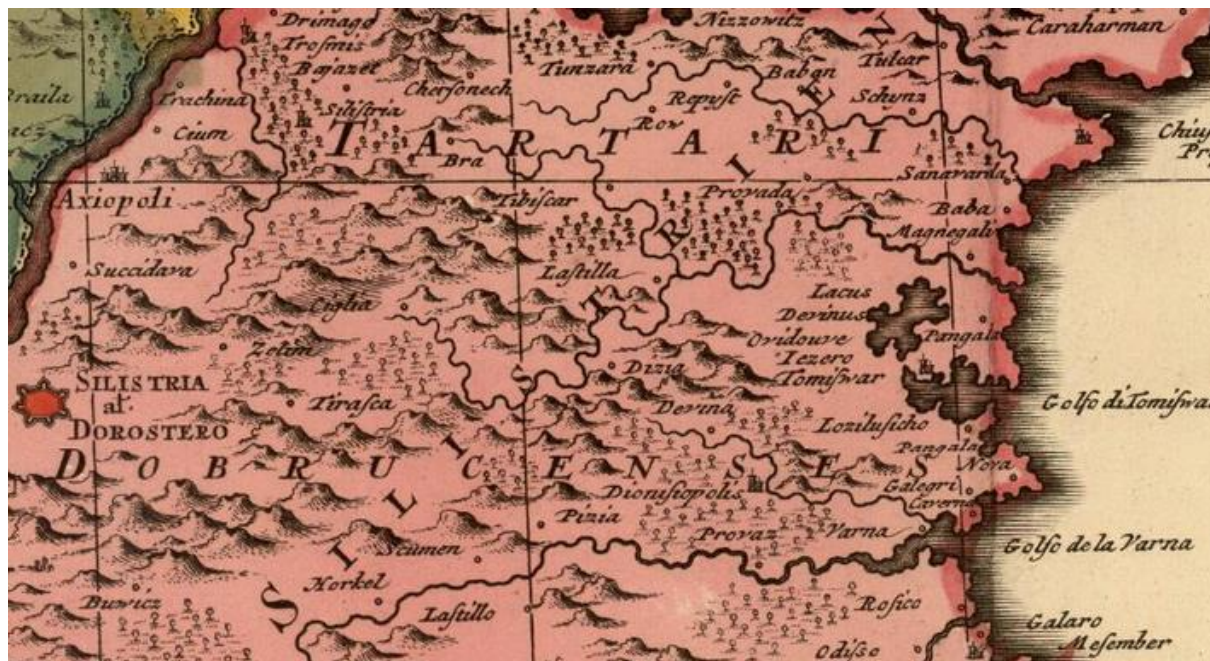
Николаус Висшер (син) (Nicolaes Visscher II (1649–1702) е холандски гравьор, картограф и издател, роден и живял в Амстердам*. През 1698 г., Висшер издава картата “Exactissima tabula, qua tam Danubii fluvii pars inferior, a Belgrado urbe usq ad ejus ostia, et minores in eum influentes fluvii, quam regiones adjacentes, ut Transylvania, Valachia, Moldavia, Bulgaria, Bessarabia et Romonia, aliq Ucraniae ac Podoliae tractus finitimi ostenduntur per Nicolaum Visscher Amst. Bat: cum Privilegio Ordin. General Belgii Foederati” (Най-точна карта на Долни Дунав и съседните области). Тя има размери 64 x 53,5 см и мащаб 1:2 000 000.

На картата е означено и селището Devina (Девня) – на запад-северозапад от Varna (Варна), на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се в Черно море (Cara

Denghiz / Mare Nigrum / Pontus Euxinus). Реката е представена на север от Девненските езера (Devina Lac.). На запад от тях, на левия бряг на безименна река, е представен Dionisiopoli (Dionisiopolis), на мястото на римския и ранновизантийски Marcianopol / Marcianopolis.

* Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 642.

9. КАРТА НА ПИТЕР ШЕНК – 1717 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Питер Шенк – 1717 г.

Питер Шенк (Peter Schenk, 1645–1715) е гравьор и картоиздател от Амстердам. Използва картите на Гилермо Блау, Йоан Янсониус и Николаус Висшер. Работи заедно с Герард и Леонард Фалк.

Картата на Шенк е със заглавие “Nova et accurata tabula sedis belli in regno Hungariae, accedunt cetera regna, Sclavonia, Croatia, Bosnia, Servia, Dalmatia, Bulgaria et Romania. ut et princip. Septimontium, Moldavia et Valachia, una cum reliquis circumjacentibus regionibus / excudit Petrus Schenk”. Тя е издадена на латински език през 1717 г., на 4 листа, и има размери 117 x 93,5 см.

На картата е представена и Devina (Девня). Селището е отбелязано на левия бряг на безименна река, вливаща се във Варненския залив (Golfo dela Varna), на север от Варна. Девненските езера (Lacus Devinus) са представени далеч на север в Добруджа, в близост до Tomi (Констанца).

10. КАРТА НА ЙОХАН БАПТИСТ ХОМАН – 1716 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Йохан Баптист Хоман – 1716 г.

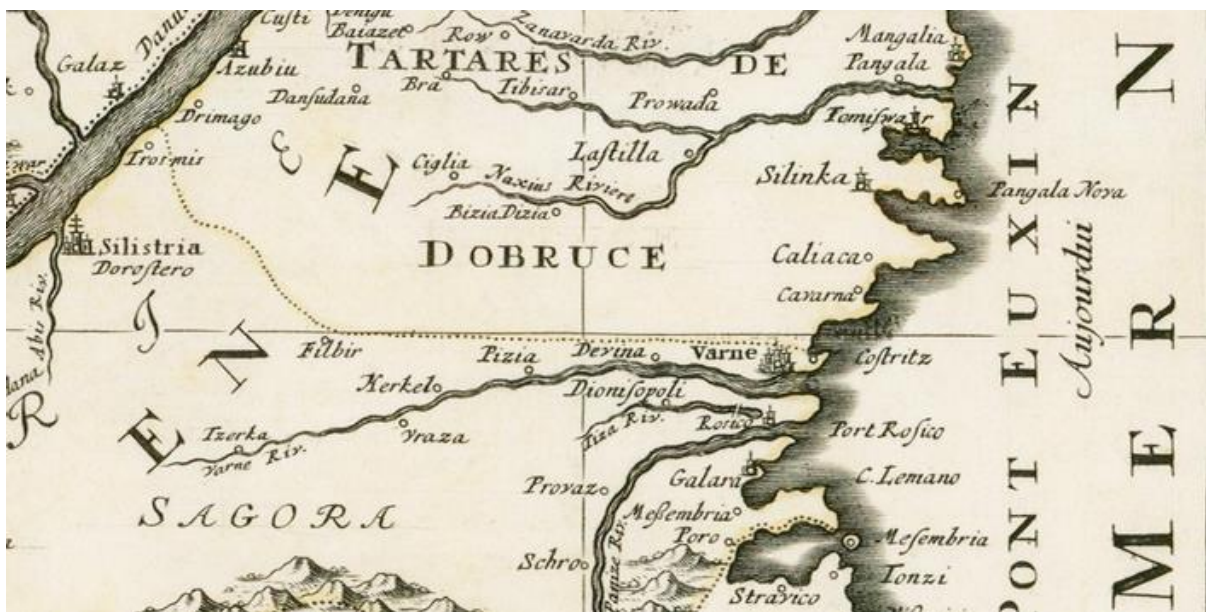
Йохан Баптист Хоман (Johann Baptist Homann, 1663–1724) е немски гравьор, картограф и издател на карти и атласи, роден в Камлах, работил в Нюрнберг*. След 1715 г. Хоман издава в Нюрнберг картата (на латински език) „Долната част на река Дунав, в която са Трансилвания, Влахия, Молдавия, България, Сърбия, Романия (Тракия) и Бесарабия“ (Danubii fluminis (hic ab urbe Belgrado, per Mare Nigrum usque Constantinopolim defluentis exhibiti) pars infima, in qua Transylvania, Walachia, Moldavia, Bulgaria, Servia, Romania et Bessarabia cum vicinis regionibus ostenduntur / á Ioh. Bapt. Homanno, S.C.M. Gegr. Norimbergae).

Картата е с размери 58 x 47 см, мащаб 1:2 000 000, скала в унгарски, италиански и германски мили. Тя е включена в атласа на Хоман “Grosser Atlas Uber die Gantze Welt” (Голям атлас върху целия свят), издаден в Нюрнберг през 1716 г. На нея е представена и Devina (Девня), на запад-северозапад от Варна, на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се във Варненския залив (Golfo della Varna). Девненските езера (Devina Lac.) са представени на запад-югозапад от Варна. На юг-югозапад от Девина, на левия бряг на безименната река, е представен и Dionisopolis (Дионисополис / дн. Балчик), на мястото на античния Марцианопол (Marcianopolis).

* Tooley’s Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 308.

11. КАРТА НА НОЛИН И КОРОНЕЛИ – 1716 ГОДИНА

Картата „Течението на река Дунав“ (Cours du Danube depuis sa source jusqu'à ses embouchures, où sont partie de l'empire d'Allemagne et des estats qui ont été ou qui sont encore de l'empire des Turcs en Europe avec partie des estats de la serme république de

Фрагмент от картата на Нолин и Коронели – 1716 г.

Venise / dressé par le P. Coronelli; corrigée et augmentée par le S.F. Tillemon) е издадена в Париж през 1716 г. Тя е на два листа и има размери 122,5 x 46 см. Нейни автори са Жан Батист Нолин (Jean Baptiste Nolin, 1657–1708) – френски гравьор, картограф и издател и Винченцо Мария Коронели (Vincenzo Maria Coronelli, 1650–1718) – италиански картограф и майстор на глобуси, роден във Венеция.

На картата на Нолин и Коронели е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на запад от Варна (Varna), на левия бряг на река Варна (Varna Riv.), вливаща се във Варненския залив.

12. КАРТИ НА РАЙНЕР И ДЖОШУА ОТЕНС – 1707 И 1725 ГОДИНА

Картата “Nouvelle Carte de la Petite Tartare et la Mer Noire etc. Dessigue selon la proposition de G. de L'Isle et autre Auteurs. A Amsterdam Chez R. et I. Ottens geogr.” е работа на братята Райнер Отенс (Reinier Ottens, 1698–1750) и Джошуа Отенс (Joshua Ottens, 1704–1765). Те са холандски картографи и издатели, работили в Амстердам. Картата е издадена през 1707 г. и има размери 49 x 60 см, и мащаб 1:2 400 000. На картата е представена и Девина (Девня). Тя е ситуирана на запад-северозапад от Варна. Девненските езера (Devina Lac.), без провлак помежду им, са отбелязани на юг-югозапад от Варна. Тя е представена със знак за крепост – доста неточно, навътре в сушата, на левия бряг на къса безименна река, вливаща се в северния край на Варненския залив (Port de Varna ou Proat).

Втората карта на братята Райнер и Джошуа Отенс е със заглавие: „Най-нова карта на кралство Унгария и областите, обединени някога с нея като Трансилвания, Влахия, Молдова, Сърбия, Романия, България и Бесарабия“ (Novissima Tabula Regni Hungariae et Regionum quondam ei unitarum ut Transilvaniae Valachiae, Moldaviae, Serviae, Romaniae, Bulgariae, Bessarabiae, Croatiae, Bosniae, Dalmatiae, Slavoniae, Morlachiae, et

Фрагмент от картата на Райнер и Джошуа Отенс "Nouvelle Carte de la Petite Tartare et la Mer Noire etc." – 1707 г.

Фрагмент от картата на Райнер и Джошуа Отенс "Novissima Tabula Regni Hungariae et Regionum" – 1725 г.

Reipublicae Ragusanae. Accedit Pars magna Dominii Veneti, Maris Adriatici et Regionum adjacentium. Totus pene Danubius, Regiones quas praeters. fluriiq; omnes qui in Eum influunt exactissime juxta meliorum Geographorum observationes hic quoq; demonstrantur / Auctore Reinier & Iosua Ottens Geographo Amstelodamensi). Тя е издадена през 1725 г. (или между 1725 и 1750 г.) и има размери 56,5 x 96,5 см, и мащаб. 1:2 000 000. На картата е представена и Devina (Девня). Тя е отбелязана на левия бряг на река Варна

(Varna flu), вливаща се в Черно море, в малък залив при селището Galata (Галата), на север от Варненския залив (Golfo della Varna). Варна е ситуирана неточно – навътре в сушата на левия бряг на река Варна (Varna flu). Девненските езера (L. Devina) са представени сравнително точно – в близост до морето, а не навътре в сушата, както при другите картографи.

13. КАРТИ НА ГЕОРГ МАТЕУС ЗОЙТЕР – 1718 И 1740 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Георг Матеус Зойтер, след 1718 г.

Георг Матеус Зойтер (George Matthäus Seutter, 1678–1757) е немски картограф и издател, работил във Виена и Аугсбург*. Използва карти на Никола Сансон, Гийом Делил, Кантели да Виньола. След 1718 г. Зойтер издава в Аугсбург картата „Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България“ (Transylvaniae, Moldaviae, Walachiae, Bulgariae, nova et accurata Delineatio, magnam partem hodierni Theatri Bellici ob okulas ponens, opera et sumptibus Matthaei Seutteri, S. Caes. et Cathol. Reg. Majest. Geographi Augustae Vindel). Картата е с размери 66 x 57 см и мащаб 1: 1 450 000, ръчно оцветена. Тази карта е много близка до картата „Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България“ от Тобиас Конрад Лотер.

На нея е представена и Devina (Девина / Девня), на северозапад от Варна, на левия бряг на река Варна (Varna Fl.), вливаща се във Варненския залив (Golfo della Varna). Девненските езера (Devina Lac.) са представени на запад-югозапад от Варна. На юг-югозапад от Девина, на левия бряг на безименна река, е представен и Dionisopolis (Дионисополис / дн. Балчик), на мястото на античния Марцианопол (Marcianopolis).

Девина е представена и на друга карта на Матеус Зойтер (гравирена от Йохан Пробст) – „Карта на Крим с всички провинции около Черно и Азовско море“ (Tartariae Euporae seu Minoris et in specie Crimeae) – издадена около 1740 г. в Аугсбург. На картата Девина е представена на левия бряг на безименна река, вливаща се във Варненския залив (Golfo

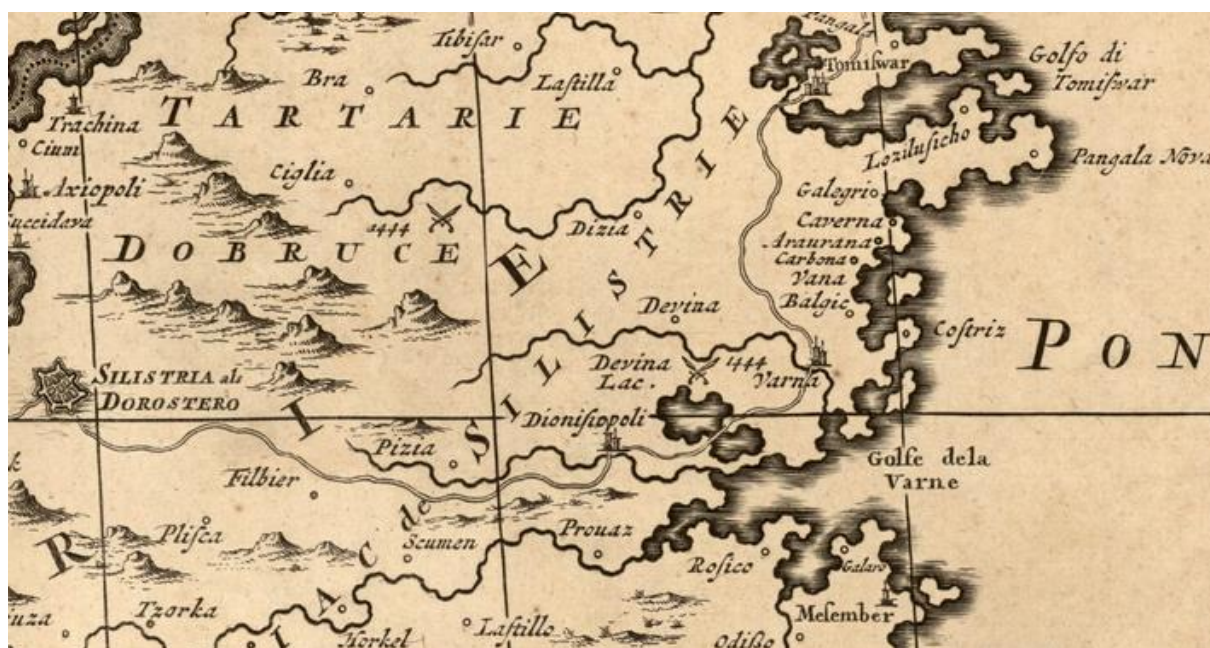

Фрагмент от картата на Георг Матеус Зойтер, около 1740 г.

della Varna). Варна е представена на същата река, далеч навътре в сушата. На картата са представени и Девненските езера (Devina L.).

* Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 577.

14. КАРТА НА ГИЙОМ САНСОН – 1680 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Гийом Сансон, между 1680 и 1740 г.

Гийом Сансон (Guillaume Sanson, 1633–1703) е син на един от най-известните френски картографи – Никола Сансон (1600–1667). Гийом наследява баща си на длъжността – личен кралски географ. Картата е издадена в Амстердам от братята Пиер Мортие (Pieter Mortier, 1661–1711) и Давид Мортие (David Mortier, 1673–1728). Тя има заглавие: “Le Royaume de Hongrie Partie Orientale dela Hongrie; Theatre dela Guerre en Hongarie Transilvanie &c. / sur les Memoires de Mr. Sanson Par Pierre Mortier Geographe a Amsterdam; Chez David Mortier; Dressé sur les Memoires le plus Recens Par Mr. Sanson”.

На картата, с размери 104,5 x 125 см, е представена и Devina (Девня). Тя е ситуирана на левия бряг на безименна река, вливаща се във Варненския залив (Golfe dela Varne). Варна е ситуирана на същата река, навътре в сушата, и е представена със знак за крепост. На югозапад от Варна са представени и Девненските езера (Devina Lac.).

15. КАРТА НА ГАБРИЕЛ БОДЕНЕР – 1730 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Габриел Боденер – 1730 г.

Габриел Боденер (Gabriel Bodenehr, 1673–1765) е гравьор, картограф и издател от Аугсбург, Германия. През 1730 г. Боденер издава картата “Nova et Accurata Tabula Regnorum Sup. et Inf. Hungariae It: Sclavoniae, Bosniae, Serviae, Albaniae, Bessarabiae, ut et Princip: Transylvaniae, Moldaviae, Walachiae, Bulgar. et Romaniae &c. ex optimis Authoribus, et relationibus collecta à I.L.K.I.L. / Gabriel Bodenehr Sculp. et excud. Aug. Vind”. Тя е с размери 54 x 66 см и мащаб 1:2 500 000.

На картата е представено и Divino (Девня). Селището е ситуирано на северозапад от Варна (Varna), на левия бряг на къса безименна река, вливаща се в Черно море. Девненските езера (Lago Devinus), представени като едно цяло, са ситуирани далеч на север при Tomiswar (Томи / Констанца).

16. КАРТА НА ЙОХАН ВАН ДЕР БРУГЕН – 1737 ГОДИНА

Заставката на картата на Йохан ван дер Бруген “Regnum Bulgariae 1737”

Фрагмент от картата на Йохан ван дер Бруген – 1737 г.

Йохан ван дер Бруген (Johann van der Bruggen, 1675–1740) е холандски гравьор и картограф, реставратор на картини и търговец на книги, работил в Прага и Виена. През 1737 г. Бруген издава във Виена атлас от 12 карти (на латински език), представящи кралство Унгария с прилежащите му провинции (Tabulae XII Repraesentantes Regnum Hugnariae cum adjacentibus Provinciis suis: Cum cuius libet propria Scala Hungaricorum Milliarium, Viennae: Joan van Bruggen excudit, 1737). Четвъртата карта в атласа е картата

“Regnum Bulgariae 1737” (Царство България)*. Тя е с размери 53 x 39 см и мащаб 1: 2 200 000. Картата е с красива заставка и знаме, държано от две ангелчета. На знамето е представен и герб с вълк (или куче) върху овален щит и надпис “Regnum Bulgariae 1737”

На картата е представена и Devina (Девня), на северозапад от Варна, на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се във Варненския залив. Девненските езера (Lacus Devinus) са представени доста неточно, далече на север при Tomiswar (дн. Констанца, Румъния). На юг от Девина, на десния бряг на безименната река е представен и Dionisoropolis (Дионисополис / дн. Балчик), на мястото на античния Марцианопол (Marcianopolis).

* Картата е публикувана и от Йохан Андреас Пфефел (Johann Andreas Pfeffel, 1674–1748) между 1730 и 1750 г.

17. КАРТА НА ГОТФРИД ЯКОВ ХАУПТ – 1737 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Готфрид Яков Хаупт – 1737 г.

Готфрид Яков Хаупт (Gottfried Jacob Haupt, 1709–1760), е холандски картограф, гравьор и издател от Аугсбург.

Картата на Хаупт е със заглавие: “Danubii Fluminis Pars Infima In Qua Transylvania, Walachia, Moldavia, Bulgaria, Servia, Thracia et Bessarab. accuratè distincta / â Gotf. Iac. Haupt Calcographo Aug. Vind”. Тя е издадена на латински език през 1737 г. и има размери 61 x 76 см.

На картата на Хаупт е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на запад-северозапад от Варна (Varna), на левия бряг на къса безименна река, вливаща се във

Варненския залив. Означени са и Девненските езера (Devina Lac.), с провлак помежду им.

18. КАРТА НА ЕТИЕН БРИФО – 1738 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Етиен Брифо – 1738 г.

Етиен Брифо (Étienne Briffaut, active 1730–1745) е картограф, издател на карти и атласи във Виена. През 1738 г. Брифо издава картата “Theatre de la Guerre en Hongrie, Bosnie, Servie, et Tartarie Crimée”. Тя е с размери 56 x 94,5 см.

На картата на Брифо е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на левия бряг на река Варна (Varna Flu.), вливаща се във Варненския залив (Golfo della Varna). Варна е представена навътре в сушата – на брега на река Варна. Девненските езера (представени като едно цяло) са ситуирани на югозапад от Варна, в близост до морския бряг.

19. КАРТА НА ЙОХАН ЯКОБ ЛИДЛ – 1740 ГОДИНА

Йохан Якоб Лидл (Johann Jacob Lidl, 1696–1771) е австрийски картограф, живял и работил във Виена. През 1740 г., след победата на Османската империя над Австрия във войната от 1737–1739 г., Лидл издава във Виена военна карта на Средна и Югоизточна Европа. Тя е със заглавие: „Точна карта на царствата Горна и Долна Унгария, Славония, Хърватия, Далмация, Босна, Сърбия, България и Романия“ (Accurate Landkarte die Königreiche ober-und nieder-Hungarn, Slavonien, Croaten, Dalmatien, Bosnien, Servien, Bulgarien und Romanien, das gross Fürstenthum Siebenbürgen, die Fürstenthümer Moldau, Wallachien, Bessarabien, die Oczakowisch und Crimische

Фрагмент от картата на Йохан Якоб Лидл – 1740 г.

Tartarey, die Pohnische provinz Podolien, wie auch ein Theil von Ukranien und übrige angränzende Ländere vorstellend / bestochen und verlegt durch Joh. Jacob Lidl).

Картата е на 4 листа и има размери 128 x 66 см. На нея е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на северозапад от Варна (Varna), на левия бряг на безименна река, вливаща се във Варненския залив (Golfo de la Varna). Девненските езера (Lacus Devinus) са ситуирани погрешно, далеч на север – до залива на Кюстенджа (Golfo di Tomiswar).

20. КАРТА НА ГИЙОМ ДЕЛИЛ – 1742 ГОДИНА

Гийом Делил (Guillaume de L'Isle, 1675–1726) е френски кралски географ и картограф. Между 1700 и 1712 г. излиза неговият Atlas de Géographie (Географски атлас). През 1730 г., издаден посмъртно, излиза големият му Atlas Nouveau (Нов атлас), който претърпява няколко по-късни редакции*.

Картата на Гийом Делил – “Seconde partie de la Crimée, la Mer Noire &c. Rectifies par diverses observations, faites par Guillaume de l'Isle. A Amsterdam, Chez Jean Covens et Corneille Mortier, Geographes” е публикувана в Atlas Nouveau**, издаден в Амстердам през 1742 г. от Ковенс и Мортие. Тя има размери 55 x 39 см и мащаб 1:1 250 000. Линейният мащаб е предаден в германски и френски левги, в руски и турски мили.

Картата представя пристанищата, крепостите и укрепленията (с условни знаци), селищата, реките и планините. Черноморският бряг е предаден живописно, с черни шрихи, но неточно. Контурите на крайбрежието са ръчно оцветени с жълта, зелена и червена линии.

Фрагмент от картата на Гийом Делил – 1742 г.

На картата на Гийом Делил Dewina (Девня) е ситуирана като селище на северозапад от Варна, недалеч от десния бряг на Varna R. (река Варна). На нея е отбелязано и Девненското езеро (Lac Dewina), без връзка с морето.

Представен е и античният Марцианопол (с формата Marcenopoli), но мястото му върху картата е неточно – на юг-югозапад от Провадия (Prouat). Той е отбелязан като крепост (по-малка от Провадия), на левия бряг на река Тича / Камчия (Tiza R.), приток на река Врана (Vrana R.), вливаща се във Варненския залив.

* Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 395.

** Atlas nouveau, contenant toutes les parties du Monde, ou sont exactement remarquées les empires, monarchies, royaumes, états, républiques, &c. Par Guillaume de l'Isle. Premier Geographe de sa Majesté. A Amsterdam, Chez Jean Covens & Corneille Mortier, sur le Vygendam. 1742.

21. КАРТИ НА ТОБИАС КОНРАД ЛОТЕР – 1750, 1756 И 1771 ГОДИНА

Тобиас Конрад Лотер (Tobias Conrad Lotter, 1717–1777) е немски гравьор, картограф и издател*. Работи при Георг Матеус Зойтер в Аугсбург и наследява картографското му издателство. В началото на кариерата си използва медните плаки на Зойтер и поставя на тях своето име. През 1750 г. Лотер издава и картата "Transylvaniae, Moldaviae, Walachiae, Bulgariae nova et accurate Delineatio opera et finitibus. Tob. Conr. Lotter, Geogr.

Фрагмент от картата на Тобиас Конрад Лотер „Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България“ – 1750 г.

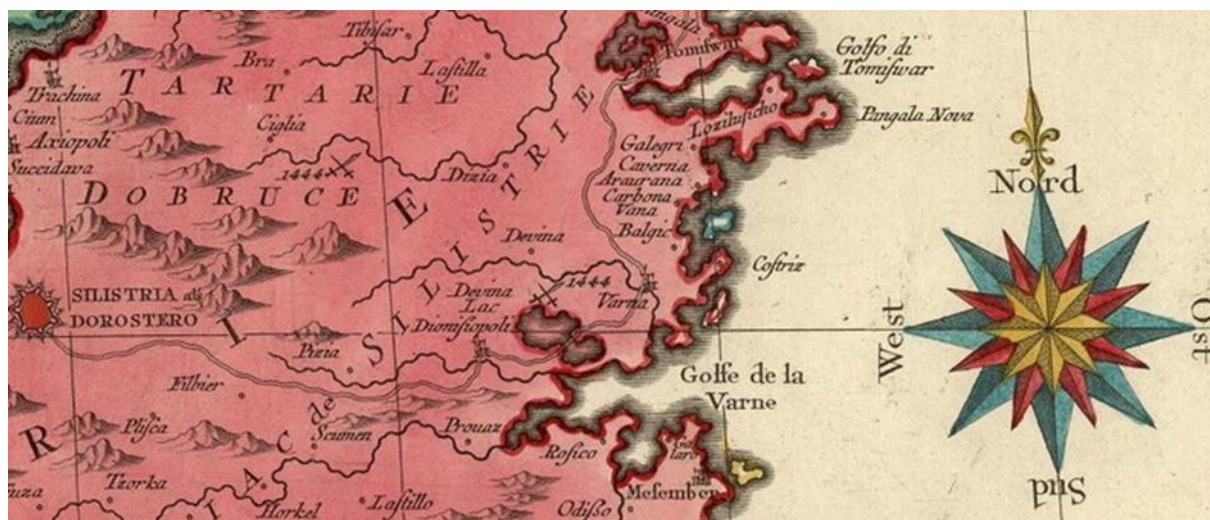

Фрагмент от картата на Тобиас Конрад Лотер „Карта на цялото течение на река Дунав и Черно море“, след 1756 г.

Aug.” (Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България). На картата е означена и Девина (Devina), на северозапад от Варна, на левия бряг на река Варна (Varna Fl.), вливаща се във Варненския залив (Golfo della Varna).

След 1756 г. Лотер издава в Аугсбург картата „Карта на цялото течение на река Дунав и Черно море“ (Tabula synoptica totius fluminis Danubii a fontibus usque ad ostia: in qua omnes regiones quas perfluit et omnes que recipit). Картата има размери 49 x 57 см и мащаб 1: 2 000 000. На картата на Тобиас Конрад Лотер е представена и Девина (с

формата Deviniés), на северозапад от Варна, на левия бряг на река Варна (Varna Fl.), вливаща се във Варненския залив (Golfo della Varna). Девненските езера (Devina Lac.) са представени на югозапад от Варна. На юг-югозапад от Девина, на левия бряг на безименна река е представен и Dionisopoli (Дионисополис / дн. Балчик), на мястото на античния Марцианопол (Marcianopolis).

Фрагмент от картата на Тобиас Конрад Лотер “Carte Geographique du Theatre de la Guerre en General representant le Royaume de Hongarie” – 1771 г.

През 1771 г. Лотер издава в Аугсбург картата “Carte Geographique du Theatre de la Guerre en general representant le Royaume de Hongarie, la Principaute de Transylvanie, et les Royaumes de Croacie, de Dalmacie, de Esclavonie, de Bosnie, de Servie, les Principautés de Moldavie, de Valachie, les Provinces de Bessarabie, de Bulgarie et de Romanie, avec une grande Partie de L’Etat de Polgne”. Тя е в 4 части, всяка с размери 57 x 46 см и мащаб 1:1 340 000. На нея е представена и Devina (Девня), на северозапад от Варна, на левия бряг на безименна река [Devina], вливаща се във Варненския залив (Golfe della Varne). Девненските езера (Devina Lac.) са представени на югозапад от Варна. На юг-югозапад от Девина, на левия бряг на безименна река, е представен и Dionisopoli (Дионисополис / дн. Балчик), на мястото на античния Марцианопол (Marcianopolis). На северния бряг на Девненските езера е представен знак за битката при Варна на полско-унгарския крал Владислав III Ягело с турските войски на султан Мурад II, на 10 ноември 1444 г.

* Tooley’s Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 401.

22. КАРТА НА ЙОХАН МИХАЕЛ ПРОБСТ – 1771 ГОДИНА

Йохан Михаел Пробст (Johann Michael Probst, неизв. – 1809) е гравьор и издател от Аугсбург (Германия). Работил с картографските фамилии на Зойтер и Лотер.

Фрагмент от картата на Йохан Михаел Пробст – 1771 г.

Картата на Пробст има заглавие: „Нова и точна карта на царствата, подчинени и гранични на Унгария“ (Nova et accurata tabula regnorum sup. et inf. Hungariae it. Sclavoniae, Bosniae, Serviae, Albaniae, Bessarabiae, ut et princip. Transylvaniae, Moldaviae, Walachiae, Bulgar. et Romaniae, etc). Издадена е на латински език през 1771 г.* и има размери 50 x 56,5 см.

Divino (Девня) е представено на левия бряг на къса безименна река, вливаща се в Черно море, на север от Варна (Varna). Девненските езера (Lago Divinus) са погрешно означени в близост до залива на Кюстенджа (Golfo di Tomiswar).

* Картата е преиздадена и през 1789 г.

23. КАРТА НА РИЦИ ЗАНОНИ – 1774 ГОДИНА

Джовани Антонио Рици Занони (Giovanni Antonio Rizzi Zannoni, 1736–1814) е италиански картограф. Картата на Рици Занони е със заглавие „Карта на северната част на Османската империя“ (Carte de la partie septentrionale de l'empire otoman). Тя е издадена през 1774 г., на три листа и има размери 155 x 73 см.

На картата е представена и Devina (Девня). Тя е ситуирана на север-северозапад от Варна, на десния бряг на къса безименна река, извираща от Боюк Козлуджа (Buiuk Cosligza) и вливаща се в Девненските езера (Devina Ch.). Езерата се свързват с морето, с дълъг отток. Ситуирането на Девина и Девненските езера е твърде погрешно – при долината на река Батова – грешка, повтаряща се и у други картографи. На запад-северозапад от Варна е представен и античният Марцианопол (Marcenopoli).

Фрагмент от картата на Рици Занони – 1774 г.

24. КАРТА НА ПАОЛО САНТИНИ – 1777 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Паоло Сантини – 1777 г.

Картата “Composite Map: L'Empire Otoman” на венецианския картограф Паоло Сантини е създадена през 1777 г. Тя има размери 174 x 88 см и мащаб 1:1 460 000. Публикувана е в Универсален атлас, издаден във Венеция през 1784 г. Паоло Сантини преиздава “Atlas Universel” на братята Жил и Дидие Робер дьо Вагонди (Gilles and Didier Robert de Vaugondy).

На картата е представена и Devina (Девня). Селището е отбелязано на западния бряг на Девненските езера (Devina Gh), ситуирани към долината на река Батова, между Варна и Балчик.

25. КАРТА НА ЕЛВ И ЛАНГЕВЕЛД – 1787 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Елв и Лангевелд – 1787 г.

Заглавието на картата е: „Нова карта на Малка Тартария или Таврия, която посочва границите на императрицата на Русия и императора на Турция, както в Европа, така и в Азия, 1787 г.“ (Nouvelle Carte De La Petite Tartarie ou Taurie, montrant les Frontieres De L'Imperatrice De Russie, et L'Empereur des Turcs, tant en Europe qu'en Asie, Composée sur les Observations les plus Nouvelles, a Amsterdam, Chez Ian Bt. Elwe. MDCCXCII). Картата е издадена в Амстердам през 1787 г. (в началото на Руско-турската война от 1787–1791 г.). Тя има размери 60 x 51,4 см. Автори са Ян Баренд Елв (Jan Barend Elwe), холандски картограф и издател от Амстердам, и Дирк Меланд Лангевелд (Dirk Meland Langeveld), търговец на книги и картини от Амстердам.

На картата са представени части от България (Bulgarie) и Романия (Romanie) (Тракия), като границата между тях върви по Стара планина. Черноморският бряг е представен сравнително добре. На картата е представена и Девина (Dewina) (Девня). Тя е означена на запад от Варна (Varna) и на север-северозапад от Девненското езеро (L. Dewina). Варненският залив е означен с надпис “Port de Varna ou Prouat” – Пристанище на Варна или Проват (Провадия). Античният Марцианопол (Marcenopoli) е означен неточно, далеч на юг, на десния бряг на река Vrana R, вливаща се в Черно море.

26. КАРТА НА ЖАН-КЛОД ДЕЗОШ – 1788 ГОДИНА

Жан-Клод Дезош (Jean-Claude Dezauche, 1745–1824) е френски инженер-географ, издател и търговец на карти. През 1788 г. Дезош издава в Париж картата „Карта на

Фрагмент от картата на Жан-Клод Дезош – 1788 г.

Черно море“ (Carte de la mer Noire; Comprenant la plus Grande Partie de L'Empire Otoman, Partie des Etats de L'Empereur, de la Russie, &c.; Dressée par Dezauche Géographe, Successeur des Srs. Delisle et Phil. Buache, premiers Géographes du Roi, et de la Academie Royale des Sciences; Gravé par P. F. Tardieu). Тя има размери 79 x 56 см и мащаб 1:2 500 000.

На картата е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано погрешно – в долината на река Батова, на север-северозапад от Варна (Varna), на десния бряг на къса безименна река, извираща от Козлуджа (Buiuk Cogsligza) и вливаща се в Девненските езера, разделени на две с провлак. Варна е представена на северния бряг на Варненския залив.

27. КАРТА НА АБАТ МАКСИМИЛИАН ШИМЕК – 1788 ГОДИНА

Картата е със заглавие: “Oesterreichisch-russisch-türkischer Kriegsatlas”. Тя съдържа 12 листа, с размери 151 x 186 см, и мащаб 1:1 500 000. Картата е създадена от абат Максимилиан Шимек (Abbé Maximilian Schimek, 1748–1798) и е публикувана във Виена през 1788 г. от Франц Антон Шрембл (Franz Anton Schrämbl, 1751–1803). Тя отразява Австро-турската война от 1787–1791 г. и Руско-турската война от 1787–1792 г.

На картата на абат Шимек е представена и Dewina (Девня). Селщето е ситуирано твърде погрешно – на север-североизток от Варна (Warna) и на запад от Девненските езера. Те са представени между Балчик (Balteluk) и Каварна (Kavarna) и са отделени от Черно море с дълъг отток.

Фрагмент от картата на абат Максимилиан Шимек – 1788 г.

На картата погрешно е представено и друго селище с името Dewina. То е ситуирано на десния бряг на безименна река, вливаща се в Черно море на север от Варна. По бреговете на тази река са ситуирани и Плиска (Pliska) и Провадия (Provati).

28. КАРТА НА ШЮТЦ И МЮЛЕР – 1789 ГОДИНА

Картата „Последна карта на Молдова, Влашко, Бесарабия и Крим“ (Neueste Karte von der Moldau, Walachei, Bessarabien und der Krim) е проектирана от Карл Шютц (Karl Schütz) и гравирана от Франц Мюлер (Franz Müller). Издадена е във Виена от „Artaria & Co“ през юли 1789 г. (по оригинални скици и карти на генерал-лейтенант Фридрих Вилхелм Бауер (Friedrich Wilhelm Bauer) и Якоб Фридрих Шмид (Jakob Friedrich Schmid)). Картата е с размери 69 x 46 см и мащаб 1:1 400 000, ръчно оцветена, територията на Турция – в зелено. Тя е издадена за австрийската (и руска) армия по време на Австро-турската война от 1787–1791 г. и Руско-турската война от 1787–1792 г. Картата представя териториите между Трансилвания на запад и Кримския полуостров на изток, и от Галиция, Полша и Нова Русия на север и България на юг.

На картата е отбелязана и Девина (Девня). Селището е ситуирано на север-северозапад от Варна (Varna), на десния бряг на река Девина (Devina), близо до вливането и в Девненското езеро (езерата са представени неточно – в долината на река Батова, между Варна и Балчик). На запад-югозапад от Девина е представена Провадия (Paravadia). На юг-югозапад, на десния бряг на река Варна (Warna Fl.), е представен римският и ранновизантийски град Марцианополис (Marcenopolis). Варна е означена като военна крепост.

Фрагмент от „Последна карта на Молдова, Влашко, Бесарабия и Крим“ – 1789 г.

29. КАРТА НА АНТОН ФОН ВЕНЦЕЛ – 1790 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Антон фон Венцел – 1790 г.

Антон фон Венцел (Anton von Wenzely, около 1747–1825) е австрийски офицер, инженер-картограф.

Картата на Венцел е със заглавие: “Generalkarte von Ungarn, Siebenbürgen, Slavonien & sammt den angränzenden Laendern nach den besten Karten, Original zeichnungen, und astronomische Beobachtungen. der Herrn Hell. Liesganig, Mikowiny, Islenief & entworfen und angefangen von Herrn I. Wussin k.k. Wegdirektor, vollendet von Herrn A. von Wenzely Hofbuchhalterei Raitoffizier im Baudepartement, Herausgegeben von Herrn F. A. Schraembl N. 72 D, N. 72 E, N 72 F, N 72 G”. Тя е издадена през 1790 г. във Виена на 4 листа. България е представена на лист 4. Той е с размери 42,4 x 54,6 см. Devina (Девня) е ситуирана на север-северозапад от Варна (Warna). Тя е означена на десния бряг на къса безименна река, вливаща се в Девненското езеро (See Devina), разделено на две с

провлак. Венцел поставя Девина и Девненските езера твърде погрешно – между Варна и Балчик, в долината на река Батова.

30. КАРТИ НА ФРАНЦ ФОН РАЙЛИ – 1791 И 1796 ГОДИНА

Фрагмент от „Карта на източната част на Царство България“ на Франц фон Райли – 1791 г.

Франц Йохан Йозеф фон Райли (Franz Johann Joseph von Reilly, 1766–1820) е виенски издател и картограф.

През 1791 г. Райли издава картата „Карта на източната част на Царство България“ (Des Koenigreichs Bulgarien Oestliche Haelfte. Nro. 14). Картата е включена като № 14 в том първи на неговия атлас (Schauplatz Der Funf Theile Der Welt. Erster Theil, Wien 1789), излязъл във Виена през 1789 г. Картата е с размери 22 x 29 см и мащаб в немски мили и в руски версти. На картата Devina (Девня) е представена много неточно, на югозападния бряг на Девненските езера (See Devina), ситуйрани в центъра на Добруджа, по-близо до река Дунав, отколкото до Черно море.

През 1795 г. Райли издава картата “Karte von dem Oschmanischen Reiche in Europa. Nach d'Anville Schmidt und Santini. Neu verzeichnet herausgegeben von Franz Joh. Jos. Von Reilly. Zu finden im von Reilly'schen Landkarten und Kunstwerke Verschleiss Komptoir. Wien, 1795“. Тя е включена в атласа “Grosser Deutscher Atlas. Erfunden von Franz Joh. Jos. von Reilly. Gezeichnet von Vinzenz Georg Kininger. Gestochen von Karl Schutz“ издаден във Виена през 1795 г. Картата има размери 61 x 78 см и мащаб 1:3 200 000. На нея е представена и Dewina (Девня). Селището е ситуйрано на десния бряг на безименна река, приток на друга безименна река, вливаща се в Черно море между Варна (Warna) и Балчик (Balteluk). На югоизток от Девина (на мястото на река Батова) са представени Девненските езера (See Dewina), без връзка с морето. На картата е

Фрагмент от картата на Франц фон Райли “Karte von dem Oschmanischen Reiche in Europa” – 1796 г.

отбелязан и античният Марцианопол, според надписа при Преслав (Marcenopoli ed Preslaus).

31. КАРТА НА РИГАС ВЕЛЕСТИНЛИС – 1797 ГОДИНА

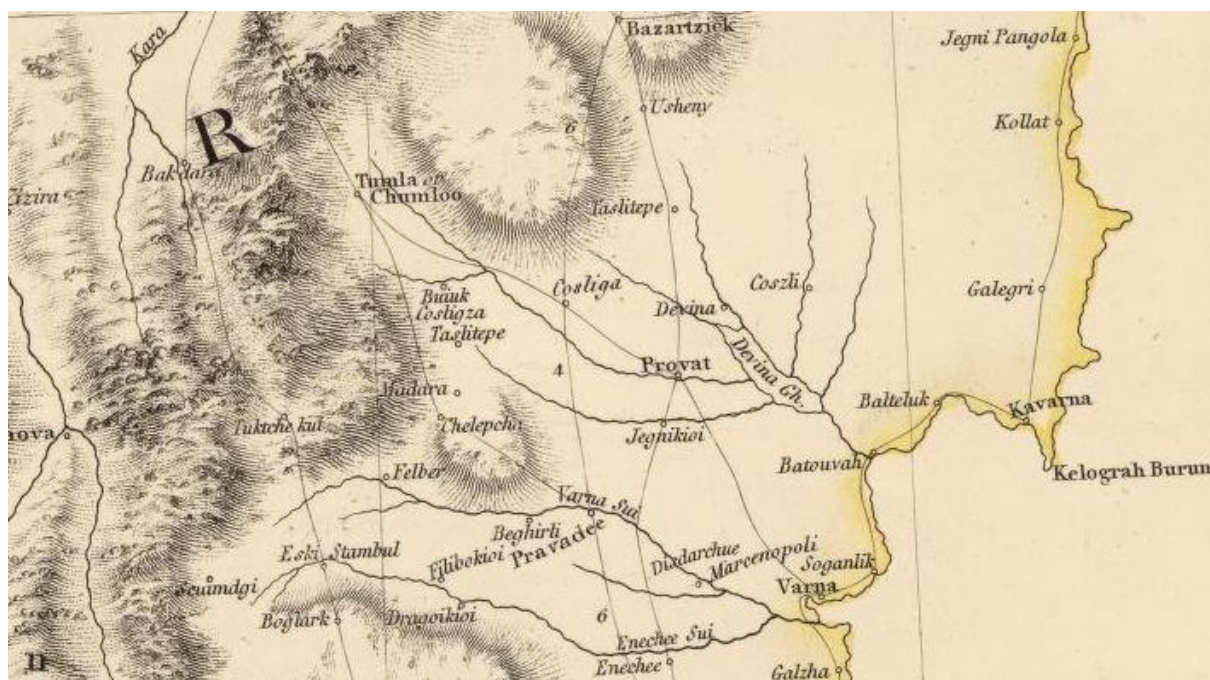

Фрагмент от картата на Ригас Велестинлис “Χάρτα της Ελλάδος” – 1797 г.

Картата “Χάρτα της Ελλάδος” на Ригас Велестинлис (Rigas Velestinlis, 1757–1798) е издадена във Виена през 1797 г. Тя се състои от 12 листа, всеки с размери 70 x 50 cm (210 x 200 cm) и мащаб 1:600 000. Североизточна България, където е и Δέβινα (Девина / Девня) е в лист 12.

Δέβινα е представена неточно, в долината на река Батовска, на десния бряг на къса безименна река. Тя се влива в Девненското езеро (Λίμνη Δέβινας). На север от Девненското езеро е означена Козлужа (Κοζλή). Варна (ΟΔΗΣΟΣ / Βάρνα) е представена точно, на северния бряг на Варненския залив. Античният Марцианополис е представен на запад от Варна.

32. КАРТА НА ААРОН АРОУСМИТ – 1804 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Аарон Ароусмит – 1804 г.

Аарон Ароусмит (Aaron Arrowsmith, 1750–1823) е английски картограф и издател*. През 1804 г. в Лондон Ароусмит издава картата „Карта на околностите на Константинопол“ (A Map of the Environs of Constantinople Drawn from a great number of accurate astronomical & geographical manuscripts and printed documents, by A. Arrowsmith 1801 and 1804. London, Published by A. Arrowsmith, No.10 Soho Square, 4th September 1804). Тя е с размери 127 x 159 cm и мащаб 1: 1 130 669.

На картата е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано погрешно на север-северозапад от Варна (Varna), в долината на река Батова. То е представено на десния бряг на безименна река, вливаща се в Девненското езеро (Devina Gh.), разделено от морето с дълъг отток.

* Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 24.

33. КАРТА НА ПОЛ-АНДРЕ БАСЕТ – 1806 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Пол-Андре Басет – 1806 г.

Пол-Андре Басет (Paul-André Basset, 1785–1819) е френски гравьор, издател и търговец на щампи. През 1806 г. издава в Париж военна карта на Европа “Théâtre géographique des guerres du continent, où se trouvent en entier les royaumes de Hollande, de Bavière, de Virtemberg, de Prusse, de Hongrie, de Bohême, l'Empire d'Autriche et les autres Etats souverains d'Allemagne, la Russie d'Europe, toute l'Italie comprenant le royaume d'Italie, le royaume d'Etrurie, les Etats de l'Eglise et le royaume de Naples, enfin la Turquie d'Europe”. Автори на картата са Луис Денис и Юстас Херисон. Картата е на 9 листа, с размери 1,06 x 1,24 м и мащаб 1:2 585 000. Преиздадена е през 1812 г.

Тя е една от малкото дребномащабни карти, на която е отбелязана и Devina (Девня). Селището е означено на северозапад от Варна, на левия бряг на къса безименна река, вливаща се в Черно море при Варненския залив (Golfe de Varna). Девненските езера (L. Devina) са означени в близост до морето, но на север от Варненския залив.

34. КАРТА НА ТОМАС БЕНДОВСКИ – 1806 ГОДИНА

Томас Бендовски (Thomas Bendowsky) е австрийски картограф. Картата на Бендовски е със заглавие: “Generalcharte von dem europaeischen Theil des Türkischen Reiches nach dem Entwurfe und der Angabe des Herrn Joseph Marx Freiherrn von Liechtenstern; bearbeitet und gezeichnet von Th. Bendowsky; im Verlage des Kunst- und Industrie Comptoirs”. Тя е издадена във Виена през 1806 г. (преиздавана е през 1815 и 1828 г.). Картата е с размери 56 x 73 см и мащаб 1:2 500 000.

Фрагмент от картата на Томас Бендовски – 1815 г.

На картата е представена и Devina (Девня). Тя е ситуирана погрешно в Батовската долина, на север-северозапад от Варна (Varna), на десния бряг на безименна река [река Девненска], вливаща се в Девненското езеро, отделено от морето с провлак.

35. КАРТА НА КАПИТАН ГАЕТАНО ПАЛМА – 1811 ГОДИНА

Картата на капитан Гаetano Палма (Gaetano Palma) е със заглавие: “Carte de la plus Grande Partie de la Turquie d'Europe dressée sur d'anciens matériaux rectifiés par les observations Astronomiques faites récemment sur les Côtes et sur les nombreux renseignements fournis par divers Voyageurs Dédicée à S.E.M.gr le Maréchal Duc de Raguse Grand Aigle de la Légion d'Honneur, Commandeur de la Couronne de Fer, Grand croix de l'Ordre Royal de Wurtemberg &c.&c.&c. Par Gaetan Palma A Trieste an 1811”. Тя е на два листа, разделени в 18 секции, подлепени на платно, с текст на френски и гръцки. Гравирана е от Йозеф Жулиани (Joseph Zuliani). Издадена е в Триест през 1811 г. и има размери 75 x 110 см и мащаб 1:1 260 000. Част от географската информация е на френския учен и пътешественик Франсоа Пуквил (François Pouqueville).

На картата е представена и Devina (Девня). Селището и Девненското езеро са поставени на север-северозапад от Варна, в долината на река Батова. Девина е ситуирана на десния бряг на безименна река, вливаща се в Девненското езеро (представено като едно цяло). То е свързано с морето с къса река.

Фрагмент от картата на капитан Гаetano Палма – 1811 г.

36. КАРТА НА ГЕНЕРАЛ ФРЕДЕРИК ГИЙОМ ДЬО ВОДОНКУР – 1818 ГОДИНА

Фрагмент от картата на генерал Фредерик Гийом дьо Водонкур – 1818 г.

Фредерик Гийом дьо Водонкур (Frédéric Guillaume de Vaudoncourt, 1772–1845), е френски генерал, военен историк и картограф.

Картата на генерал Воданкур е със заглавие: „Обща карта на Европейска Турция“ (Carte générale de la Turquie d'Europe à la droite du danube ou des beglerbegliks de Roum Jli,

Bosna et Morée: dressée d'après les meilleurs observations astronomiques, itinéraires, cartes particulières, & reconnaissances existantes jusqu'à ce jour / par F. Guillaume de Vaudoncourt). Тя е издадена през 1818 г. Картата е на 4 листа, всеки с размери 46 x 63 см и мащаб 1:1 337 000. Подлепена е на платно.

На картата (лист 2) е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на северозапад от Варна (Varna), на десния бряг на безименна река, вливаща се в Девненското езеро, представено като дълбоко врязан в сушата залив.

37. КАРТА НА МАРКО БЕРА – 1820 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Марко Бера – 1820 г.

Пиетро Марко Джулио Бера (Pietro Marco Giulio Berra, 1784–1853) е предимно музикален издател, активен между 1811 и 1853 г., но издава и географски карти. През 1820 г. в Прага издава карта със заглавие: „Карта на Османската империя в Европа“ (Karte von dem Oschmanischen Reiche in Europa nach D'Anville, Schmidt und Santini; bei Marco Berra; Jos. Stöber sc.). В основата ѝ е карта на френския картограф Жан-Батист Бургиньон д'Анвил (Jean Baptiste Bourguignon d'Anville, 1697-1782). Тя има размери 59 x 81,5 см и мащаб 1:2 800 000.

На картата на Бера е представена и Devina (Девня). Селището е ситуирано на десния бряг на безименна река, вливаща се в река Warna Fl., на юг от Девненските езера (See Devina). Мястото на Девина и на Девненските езера е погрешно – в долината на река Батова. Варна (Warna) е представена на северния бряг на Варненския залив (Mb. von Warna).

38. КАРТА НА ФРАНЦ ФРИЙД – 1824 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Франц Фрийд – 1824 г.

Картата на Франц Фрийд (Franz Fried, active 1811–1868) е със заглавие: “Carte comparative de la Grèce ancienne & moderne / dessinée et redigée sur les meilleurs materiaux par F. Fried; Alt und New Griechenland. Publiée à Vienne chez Artaria & Cie, 1824”. Тя е с размери 72 x 105 см и мащаб 1:1 500 000. Гравирана е от Йозеф Лист (Joseph List). Издадена е от “Artaria & Cie”, Виена през 1824 г. Преиздадена е през 1839 г.

На картата е представена и Devina (Девня). Тя е ситуирана на запад-северозапад от Варна, на десния бряг на безименна река, вливаща се в Девненското езеро – широко отворено към морето. През Девня преминава път, свързващ Провадия (Paravadi) с Добрич (Hadgi ogli bazar). Варна (Varna / Odessus) е представена на северния бряг на Варненския залив (Golfe de Varna).

39. КАРТА НА ФИЛИП ВАНДЕРМАЛЕН – 1827 ГОДИНА

Картата е озаглавена “Partie, la Turquie. Europe 21”*. Публикувана е в “Atlas universel”**, издаден в Брюксел през 1827 г. Нейн автор е Филип Вандермален (Philippe Vandermaelen, 1795–1869), белгийски географ и картограф***.

Литографирана е от Анри Ода (Henri Ode). Картата е с мащаб 1:1 641 836 и има размери 48 x 53 см.

Черноморският бряг е предаден живописно, но неточно. Контурите на крайбрежието са ръчно оцветени с оранжева и жълта линия. На картата е представена и Devna (Девня). Селището е ситуирано на северозапад от Варна, далеч от морския бряг. То е изобразено на пътя Варна (Varna / Odessos) – Шумен (Chumla), през Koutloube (Неофит Рилски)**** и Ienibazar (Нови пазар).

Фрагмент от картата на Филип Вандермален – 1827 г.

На картата е разположено и селището Emereler (Емирлер / Марково / дн. кв. Повеляново на гр. Девня). То е представено на пътя Варна – Провадия (Pravadi)*****.

* Partie de la Turquie. Europe No. 21. (Dresse par Ph. Vandermaelen, lithographie par H. Ode. Premier partie. Europe. Bruxelles. 1827). Note: Hand col. lithographed map. Relief shown by hachures. Covers Serbia and parts of Romania, Bulgaria, Macedonia, Albania, Montenegro and Hungary. Prime meridian: Paris.

** Atlas universel de geographie physique, politique, statistique et mineralogique, sur l'echelle de 1/1 641 836 ou d'une ligne par 1900 toises, dresse par Ph. Vandermaelen, Membre de la Societe de Geographie de Paris, d'apres les meilleures cartes, observations astronomiques et voyages dans les divers Pays de la Terre; Lithographie par H. Ode, Membre de la Societe de Geographie de Paris. Premier partie. Europe. Bruxelles. 1827.

*** Автор на “Atlas universel” (1825– 1827) (376 карти) и “Atlas de l'Europe” (1829–1833) (165 карти).

**** До ново време през Кутлу бей (Неофит Рилски) преминавали пътищата от Hadji-Oglou-Bazardjik (Добрич) за Pravadi (Провадия) и от Варна за Шумен.

***** До изграждането на железопътната линия Варна – Русе (1866 г.) пътят следвал северния бряг на Варненското езеро, преминавал през провлака между двете езера и от там по южния бряг на Девненското езеро се насочвал към Провадия.

40. КАРТА НА АЛФОНС КОНРАД – 1828 ГОДИНА

Картата на Алфонс Конрад (Alfons Konrad), австрийски капитан от артилерията, е издадена през 1816 г. във Виена (Artaria & Co.). Тя е озаглавена: “Carte de la Turquie d'Europe”* (Карта на Европейска Турция). Второто издание на картата, от 1828 г., е във връзка с Гръцката война за независимост (1821–1829 г.).

Фрагмент от картата на Алфонс Конрад – 1828 г.

На картата (113 x 116,5 см, М 1: 1 300 000) е представена и Девина (Devina). Селището е ситуирано неточно – на северозапад от Варна, на десния бряг на къса безименна река, вливаща се в Девненското езеро (L. Devina). От езерото към морето (Mer Noire) води къса безименна река. Девненското езеро е представено много погрешно, на север-северозапад от Варна – при долината на река Батова. Варна е ситуирана правилно – на северния бряг на Варненския залив.

* Carte de la Turquie d'Europe nouvellement dressée et dessinée par Al-s Konrad capitaine d'artillerie pensionné de S. M. J. & R. Ap.; d'après G. Palma J. Riedl et et; chez Artaria et Compagnie editeurs propriétaires; sur la nouvelle édition de la carte du général F.G. Vaudoncourt, 1828.

41. КАРТА НА ЙОХАН ЛЮДВИГ ФОН КСИЛАНДЕР – 1828 ГОДИНА

Йохан Лудвиг фон Ксиландер (Johann Ludwig von Hylander, 1774–18?) е инженер, старши лейтенант и професор в кралския кадетски корпус в Мюнхен. Картата на Ксиландер: „Карта на Европейска Турция“ (Carte von der europaeischen Türkei: Nach vorzüglichen Hülfsmitteln in II. Blättern / entworfen und gezeichnet von J. v. Hylander) е публикувана през 1828 г. в Аугсбург от издателя Йохан Валх (Johannes Walch). Тя е с размери 42 x 64 см и мащаб 1:1 914 000.

На картата на Ксиландер Devina (Девня) е представена на север-северозапад от Варна – в долината на река Батова, между Варна и Балчик. Тя е ситуирана на левия бряг на къса безименна река, вливаща се в Девненското езеро (представено без име). То е отделено от морето с дълъг провлак. Варна (Varna) е представена на северния бряг на Варненския залив.

Фрагмент от картата на Йохан Лудвиг фон Ксиландер – 1828 г.

42. КАРТА НА ЙОХАН ВАЛХ – 1828 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Йохан Валх – 1828 г.

Йохан Валх (Johann Walch, 1757–1816) е немски художник, гравьор, картограф и издател, работил в Аугсбург. Картата на Валх има заглавие: „Османската империя в Европа“ (Das Osmanische Reich in Europa nach den neuesten geographischen

Ortsbestimmungen und besten Karten entworfen / L'empir Ottoman en Europe: redigée d'après les plus nouvelles observations astronomiques et meilleurs cartes / с bei Ioh. Walch). Тя е издадена в Аугсбург през 1828 г. Картата има размери 59 x 74,5 см и мащаб 1: 2 960 000.

На картата е представена и Devina (Девня). Тя е ситуирана на десния бряг на безименна река, вливаща се в друга безименна река, а тя от своя страна – в Черно море, между Варна и Балчик. Девненското езеро (Лас. Devina), представено като едно цяло, е ситуирано твърде погрешно, в долината на река Батова. Варна (Warna) е представена правилно – на северния бряг на Варненския залив.

43. КАРТА НА ФРАНЦ ФОН ВАЙС – 1829 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Франц фон Вайс – 1829 г.

Франц фон Вайс (Franz von Weiss, 1791– 1858), е австрийски военен картограф (генерал-майор). През 1829 г. подполковник Вайс издава във Виена картата „Карта на Европейска Турция“ (Carte der Europäischen Türkei nebst einem Theile von Kleinasien in XXI. Blaettern. Nach den besten Hülfsquellen entworfen und gezeichnet durch den k.k. Oberstlieutenant Franz von Weiss). Тя е на 21 листа и има размери 300 x 196 см и мащаб 1:563 000. Листи 8–12 обхващат територията на България.

На картата е представена и Devna (Девня) (лист 9). Селището е ситуирано на десния бряг на безименна река [река Девня], вливаща се в Девненските езера (Devna See). Те са разделени с провлак. През Девня минава пътя Варна – Емирлер / Марково / Повеляново (Holmeler) – Девня – Ахъркьой / Габърница (Agiköi) – Провадия (Paravadi).

44. КАРТА НА АЛЕКСАНДЪР ХАДЖИ РУСЕТ – 1843 ГОДИНА

Фрагмент от географската карта на Александър Хаджи Русет – 1843 г.

Първата географска карта на България, съставена от българин и на български език, е издадена в Страсбург (Strasbourg) (Франция) през 1843 г. Неин автор е русенецът Александър Хаджи Русет (1810–1861)*. Картата е озаглавена: „Карта на сегашная Болгарія, Оракія, Македонія и на прилежащите земли въ 4 листове. Сасъ иждивеніето на г-на Димитрия Хаджи Руссета**“. Издава в ползата на новонаставленото въ Русчукъ славеноболгарско училище. Страсбургъ, 1843. Рисува, пише и литографира Александър Х. Русетъ“. Тя обхваща изцяло Балканския полуостров, части от Мала Азия и Апенините, Румъния и Бесарабия.

Картата е съставена и литографирана от Александър Хаджи Русет въз основа на френска карта от 1822 г. Неин автор е френският картограф Пиер Лапи (Pierre Lapie)***. Картата е озаглавена: “Carte générale de la Turquie d’Europe, en XV feuilles. Dressée sur des matériaux recueillis par le lieutenant général comte Guillemainot, directeur général de Dépôt de la guerre et le Maréchal de camp baron de Tromelin, inspecteur général d’infanterie. Par le chev. Lapie officier super. au corps royal des ingen. géographes. Paris, Picquet, 1822”. 4 л. 194/50 см. М 1:816 000 (Генерална карта на Европейска Турция)****. Александър Хаджи Русет е възпроизвел картата на Лапи***** в същите граници, но намалена почти наполовина (М 1:1 645 000; 97/76 см)*****. Картата има градусна мрежа през 60 минути, означена спрямо нулевия Парижки меридиан (1667 г.)*****.

На картата е представена и Девна [Девня]. Селището е ситуирано неточно – северозападно от Варна, на десния бряг на къса безименна река, вливаща се в

безименен приток на река Праводія (река Провадийска). На картата е отбелязан и пътят Варна – Девна [Девня] – Котлубей (Кутлу бей – дн. с. Неофит Рилски) – Ени Пазарь (дн. гр. Нови пазар).

* Александър Хаджи Русет (капитан Александър Хаджи) е роден през 1810 г. в Кишинев. Учителства в Котел, преподава в Букурещкото военно училище, командва българска доброволческа дружина в Кримската война (1853–1856). Умира в Брашов през 1861 г. Вж.: С. Пармаков. Александър и Димитър Хаджи Русет (По случай 120-годишнината на първата българска географска карта). // Обучението по география, 1964, № 1, с. 62–63; Б. Давидков. Първите български карти. // Обучението по география, 2003, № 6, с. 4–6; Н. Караиванов. Български възрожденски картограф (200 години от рождението на Александър Хаджи Русет). // География, 2010, № 2, с. 42–43.

** Димитър Хаджи Русет – баща на Александър Хаджи Русет. Вж.: Карта на сегашная Болгарія, Оракия, Македонія и на прилежащите земи в 4 листове. Рисуваљ, писаљ и литографираљ Александръ Х. Руссетъ. Страсбургъ, 1843. [2. изд.] Съ пояснителни бележки отъ проф. А. Иширковъ. София, Придворна печатница, 1924, с. 12.

*** Tooley's Dictionary of Mapmakers. Compiled by Ronald Vere Tooley. With a Preface by Helen Wallis. Alan R. Liss, Inc., New York, New York. Meridian Publishing Company, Amsterdam, The Netherlands, p. 376–377.

**** Д. Белчева-Попсамова. Обзор на картографската сбирка, съхранявана в Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. С приложен списък на по-важните карти и атласи. // Известия на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и на Библиотеката на Софийския университет „Климент Охридски“. София, Т. V (XI). 1965, с. 221 (603). Картата на Pierre Lapie е публикувана в “Atlas Universel de Geographie Ancienne et Moderne, precede d'un abrege de Geographie Physique et Historique par M. Lapie Colonel au Corps Royal d'Etat-Major, Ancien Directeur du Cabinet Topographique du Roi, Chef de la Section Topographique du Ministere de la Guerre, Chevalier de Saint-Louis, Officier de la Legion-d'Honneur et Commandeur de L'Ordre Grec du Sauveur; et M. Lapie Fils, Capitaine au Corps Royal d'Etat-Major, Ancien eleve de l'Ecole Polytechnique. Published by P. C. Lehuby, Librairie Edituer, Rue de Seine Saint Germain, 48. Paris, 1838”.

***** Картата е съвместна работа на Pierre Lapie, officier supérieur au Corps Impérial des Ingénieurs-Géographes (1779–1851), Guilleminot, Armand Charles, général et comte de l'Empire (1774–1840), и Maréchal de camp baron de Tromelin (Jacques-Jean-Marie-François Boudin) (1771–1842).

***** Линейният мащаб е предаден в километри (111 километра в 1 градус) и в още седем други линейни метри.

***** Отстоящ на 2°20'14.025" източно от Гринуич (Greenwich, UK) (1884 г.).

Картата на Александър Хаджи Русет е препечатана през 1924 г. от проф. Анастас Иширков. Вж.: Карта на сегашная Болгарія, Оракия, Македонія и на прилежащите земи в 4 листове. Рисуваљ, писаљ и литографираљ Александръ Х. Руссетъ.

Страсбургъ, 1843. [2. изд.] Съ пояснителни бележки отъ проф. А. Иширковъ. София, Придворна печатница, 1924; Й. Д. Ковачев. Приносъ къмъ историята на картата на България. // СББАН, Т. XXIII. София, 1928, с. 25; Ц. Михайлов. Първите български географски карти. // География, 1957, № 7, с. 5–9; Д. Белчева-Попсавова. Обзор на картографската сбирка, съхранявана в Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. С приложен списък на по-важните карти и атласи. // Известия на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и на Библиотеката на Софийския университет „Климент Охридски“. София, Т. V (XI). 1965, с. 169–171, 191, 201 (149).

45. КАРТА НА ГЕНЕРАЛ АЛЕКСАНДЪР ХАТОВ – 1854 ГОДИНА

Фрагмент от картата на генерал Александър Хатов, издадена в Берлин през 1854 г.

Dewna (Девня) е отбелязана и в руската карта на генерал Александър Хатов (1780–1846) от 1828 г. (Генеральная карта Валахии, Булгарии и Румилии / Литограф. при Воен.-Топограф. Депо в 1828 году; Сост. Ген. Штаба Генерал-майором Хатовым; Грав. на камне кондукторы Агафонов, Кульпин, Девятов. 1:840 000; [20 верст в дюйме]; картогр. сетка через 1°. [СПб.]: Воен.-Топогр. Депо, 1828). Тя е с размери 92 x 108 см, на 4 листа, подлепени на платно. Картата е най-добрата, с която разполага руският генерален щаб по време на Руско-турската война от 1828–1829 г.

Картата на генерал Хатов (Chatoff) е допълнена и преиздадена в Берлин през 1854 г. (по време на Кримската война) от Симон Шроп (Simon Schropp) (General. Karte der Walachei, Bugarien und Rumelien. Berlin, S. Schropp, 1854). Тя е с размери 69 x 52 см (72 x 58 см), мащаб 1:850 000 и нулев меридиан – Ел Йеро.

Освен Dewna (Девня), на картата са отбелязани Tantin (Таптък / Кипра) и Kapaktschi (Копусчии / Падина).

46. КАРТА НА ЙОЗЕФ ФОН ШЕДА – 1869 ГОДИНА

Фрагмент от картата на Йозеф фон Шеда – *General-Karte der europäischen Türkei und des Königreiches Griechenland (Blatt – 6)*.

Йозеф Ритер фон Шеда (Joseph Ritter von Scheda) е австрийски офицер, географ и картограф. Роден на 21 септември 1815 г. в Падуа. През 1829–1832 г. е кадет във военното училище в Грац. Служи в 41-ви пехотен полк в Черновци (Буковина, дн. Западна Украйна). През 1832 г. получава първи офицерски чин (ensign). От 1 октомври 1842 г. е лейтенант (картограф) във Военния географски институт (Militärgeographischen Institut) на Австро-Унгарската империя във Виена. През 1864 г. получава рицарско звание. От 1869 г. оглавява картографската дейност на института. През 1876 г. се оттегля и получава чин генерал-майор (в оставка). Умира на 23 юли 1888 г. във Виена.

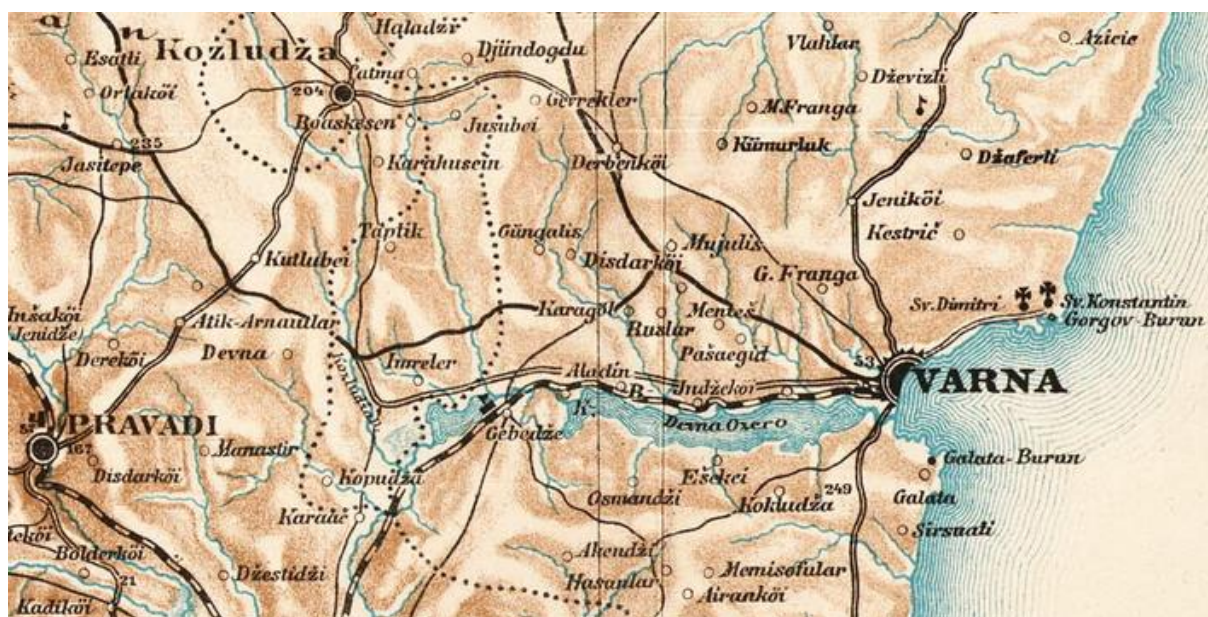
През 1869 г. под ръководството на полковник Йозеф фон Шеда е издадена „Обща карта на Европейска Турция и Кралство Гърция“ (*General-Karte der europäischen Türkei und des Königreiches Griechenland*) в 13 листа, в мащаб 1:864 000. Листа 5 и 6 обхващат територията на България.

На картата е представена и Devna (Девня). Представени са и селата Emirler – Емирлер (дн. кв. Повеляново на гр. Девня) и Tartik – Таптък (дн. Кипра).

47. КАРТА НА ФЕЛИКС КАНИЦ – 1880 ГОДИНА

Феликс Филип Каниц (Felix Philipp Kanitz) (1829–1904) е унгарски художник график, географ, археолог и етнограф. През периода 1860–1874 г. на няколко пъти пътува из България и проучва основно Дунавската равнина, двата склона на Стара планина и Добруджа. Изследванията си помества в своя труд „Дунавска България и Балканът“ (F. Kanitz. Donau-Bulgarien und der Balkan. Historisch-geographisch-ethnographische

Reisestudien aus den Jahren 1860–1875, Band I–III, Leipzig, H. Fries, 1875–79)*; 2-по поправено и допълнено издание 1880–1882**, същевременно и на френски***.

Фрагмент от картата на Феликс Каниц *“Original-Karte von Donau-Bulgarien und dem Balkan, 1880”*.

Феликс Каниц е автор и на първата географска карта на българските области, обходени от него. Тя е озаглавена *“Original-Karte von Donau-Bulgarien und dem Balkan. Nach seinen eigenen Reise-Aufnahmen in den Jahren 1870–74 Ausgeführt von F. Kanitz. Maassstab - 1:420 000, Zweite Auflage, 1880”* (Оригинална карта на Дунавска България и Балканът)****. Първото издание на картата е от 1877 г. (М 1:288 000).

Картата е предназначена да илюстрира съдържанието на второто издание на книгата, да коригира грешките, отразени в старите карти. Тя има размери 143 x 60 см и мащаб 1:420 000*****. Картата има градусна мрежа през 30 минути, означена спрямо нулевия меридиан на остров El Hierro (Ел Йеро) (1634 г.)*****. Това е най-точната карта на Северна България в навечерието на Руско-турската война от 1877–1878 г.***** За нея Феликс Каниц е награден (1877 г.) от руския император Александър II с ордена за военни и граждански заслуги „Свети Станислав“.

На картата е представена и Devna (Девня). Река Девня е означена с името Kozludža D. (Козлуджа дере), вливаща се в река Провадийска (Pravadi). На картата са представени и селата Imreler – Емирлер (дн. кв. Повеляново на гр. Девня), Tartik – Таптък (дн. Кипра) и Korudža – Копусчии (дн. Падина).

* Вторият том е отпечатан на руски език през 1876 г. Вж.: Ф. Канитцъ. Дунайская Болгарія и Балканскій Полуостровъ. Историческія, Географическія и Етнографическія пътевыя наблюденія 1860–1875. Санктпетербургъ, Типографія Министерства Путей Сообщенія (А. Бёнке), 1876.

** F. Kanitz. Donau-Bulgarien und der Balkan. Historisch-geographisch-ethnographische Reisestudien aus den Jahren 1860–1879. Zweite neu bearbeitete Auflage. Von F. Kanitz. Band I–III. Leipzig, Renger'sche Buchhandlung, Gebhardt & Wilisch, 1880–1882.

На български език книгата на Феликс Каниц е издадена от издателство „Борина“ [1995–1998]. Вж.: Ф. Каниц. Дунавска България и Балканът (историко-географско-етнографски пътеписни проучвания от 1860–1879 г.). Т. 1–3. София, „Борина“ (б. г.). Ф. Каниц. Дунавска България и Балканът (Допълнение към том 1–3). София, Академично издателство Проф. Марин Дринов, 2003.

*** Kanitz (F.). La Bulgarie Danubienne et le Balkan (études de voyage 1860–1880). Paris, Librairie Hachette, 1882.

**** Л. Лаков. Феликс Каниц и неговата „Оригинална карта на Дунавска България и Балканът“. Софийски университет „Климент Охридски“, Геолого-географски факултет, София, 1981. Вж.: Д. Белчева-Попсавова. Обзор на картографската сбирка, съхранявана в Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. С приложен списък на по-важните карти и атласи. // Известия на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и на Библиотеката на Софийския университет „Климент Охридски“. София, Т. V (XI). 1965, с. 224 (678).

***** Феликс Каниц използва за основа руската карта на Николай Артамонов от 1877 г. в мащаб 1:420 000 (20 листа) – 10 версти (10,6678 км) в 1 дюйм (2,54 см). Вж.: Й. Д. Ковачев. Принос към историята на картата на България. // СББАН, Т. XXIII. София, 1928, с. 35; Л. Лаков. Феликс Каниц и неговата „Оригинална карта на Дунавска България и Балканът“. Софийски университет „Климент Охридски“, Геолого-географски факултет, София, 1981, с. 17.

***** Най-западният от Канарските острови (ES), отстоящ на 17° 39' 46" западно от Гринуич (Greenwich, UK) (1884 г.).

***** Руското издание на картата в мащаб 1:300 000 (1877 г.) е подпомогнало руското военно командване по време на Руско-турската война от 1877–1878 г. По нея на Берлинския конгрес (1878 г.) са определени и границите на Княжество България. Вж.: Й. Д. Ковачев. Принос към историята на картата на България. // СББАН, Т. XXIII. София, 1928, с. 33.

Анастас АНГЕЛОВ

Музей на мозайките – Девня

E-mail: an_angelov@abv.bg